

ŽEMĖS ŪKIS

SIGISMUNDAS HERBERŠTEINAS APIE ŽEMAITIJOS GYVENTOJŲ BUITĮ IR ŽEMĖS ŪKIO DARBUS

Žemaičiai nešioja paprastus drabužius, dažniausiai pelenų spalvos. Gyvena žemose ir labai ilgose trobose, kurių viduryje saugoma ugnis. Prie jos sėdėdamas, šeimos tėvas mato gyvulius ir visą namų ūkį. Mat jie paprastai po tuo pačiu stogu, kur gyvena patys, laiko be jokios pertvaros ir gyvulius. Gerdami vietoj taurių naudoja taurų ragus. Tai narsūs ir karingi žmonės. Į karą eina su šarvais, naudoja daug ginklų, o ypač ietis, kurios labai trumpos kaip ir medžiotojų. Jų arkliai tokie maži, jog net sunku patikėti, kad jie pajėgia tokius darbus atlikti: svetur jais kariauja, namie laukus dirba. Žemė aria ne geležimi, o medžiu. Tai dar labiau kelia nuostabą, nes jų žemė kieta, o ne smėlėta, ir joje pušys visai neauga. Eidami arti, paprastai nešasi daugybę medinių malksnių, kuriomis kaip su noragu dirba žemę. Taip daro, kad, vienai nulūžus, turėtų kitą, trečią ir nebūtų gaišaties.

Vienas krašto seniūnas, norėdamas palengvinti gyventojams sunkų darbą, įsakė atgabenti daug geležinių noragų, bet kadangi tais ir keletą kitų metų pasėliai dėl nepastovių orų apvyklė žemdirbius, o liaudis pamanė, kad nederlius ištiko per tuos geležinius noragus, nesuprasdama, jog kaltos visai kitos priežastys, seniūnas, bijodamas maišto, atėmęs geležinius noragus ir leidęs dirbti laukus senoviškai.

Kraštas ir žmonės: Lietuvos geografiniai ir etnografiniai aprašymai (XIV-XIX a.), Vilnius: Mokslas, 1988, p. 61.

ALEKSANDRAS GVAGNINIS APIE LYDIMINĘ ŽEMDIRBYSTĘ LIETUVOJE

Pirmiausia dirvą rengia taip: apie šv. apaštalo Petro ir Povilo šventę, vasarą, iki Mergelės Marijos dangun žengimo, miškus ir krūmus iškerta, o tuos kirtimus paprastai vadina lydimu. Jeigu miškas tankus, šiaudų prikraiko ir taip palieka žiemai. Pavasariui atėjus, tuoj po Velykų, kada saulė kelias dienas pašildo, tą apkreiktą kirtimo plotą, šiaudus pakilnoję, padega ir pelenais paverčia, nes kur žemė neišdegtų, ten niekas neužderėtų. Todėl, surinkę nesudegusius medžius, vėl sudeda į krūvą ir uždega. Į taip išdegintą, bet neišdirbtą žemę, išrinkę tikrai nuodėgulus, pirmiausia sėja kviečius, o pasėję tikrai vienu arkliu iš viršaus sėklą aparia ir apakėja. Taip yra Rusioje, nes Lietuvoje žagrę traukia jaučiai, įkinkyti į jungą už ragų. Tačiau toks ten būna derlius, kad kitas pasakytų, jog ten javų deivė Cerera gimusi.

Panašiai ir miežiai ten sėjami, pjaunami ir nuimami, tikrai miežiams parenkami minkštesnių medžių miškai, mat miežiams reikia riebesnės žemės negu kviečiams. O tokioje dirvoje visus šešerius, o kartais ir aštuonerius metus sėjama be jokio mėšlo.

Jeigu tame miške, kur sumanyta sėti, yra labai aukštų ir storų medžių, pavyzdžiui, pušų, uosių, beržų ir panašių, tai jie neiškertami, tikrai aplinkui nukapojamos šakos ir jaunos atžalos, kad neužstotų saulės, kuri turi tą dirvą išildyti. Valstiečiai taip įgudę medžių šakas genėti, kad, į vieną medį įlipę, aplinkinius gali apgenėti neišlipdami; tam yra įtaisas, tam tikra iš virvių padaryta rezginių pavidalo sėdynė, pritaikyta kiekvieno žmogaus sėdėjimui. Sėdintis ant jos prisikabina nuo vieno medžio prie kito, turi prie šono prisirišęs lazda su užriestu galu, lyg kabliu, kuriuo prisitraukia šakas ir visas nuo viršūnės iki apačios nugeni; žabai paskui pavasarį sudeginami, kaip jau minėta, jais patrešiama žemė ir sėjama.

Kraštas ir žmonės: Lietuvos geografiniai ir etnografiniai aprašymai (XIV-XIX a.), Vilnius: Mokslas, 1988, p. 63.